

11. Цвігун О. Розвиток мистецької освіти у навчальних закладах України // Діалог культур: Україна у світовому контексті. Мистецтво і освіта. Вип. 3. – Львів, 1998. – С. 89-99.

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ В ПРОЦЕСІ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ

Ладуба О. В.,

Криворізький державний педагогічний університет

Анотація. У статті розглядаються можливості індивідуальних занять в формуванні творчої особистості майбутнього вчителя музики. Автор вбачає необхідність переорієнтації індивідуальної роботи з інформативної функції на особистість, формування у студента її творчого компонента.

Ключові слова: творчість, творча особистість, вчитель музики, процес індивідуальних занять, творчі здібності.

Аннотация. Ладуба О. В. "Формирование творческой личности будущего учителя музыки в процессе индивидуальных занятий". В статье рассматриваются возможности индивидуальных занятий в формировании творческой личности будущего учителя музыки. Автор видит необходимость переориентации индивидуальной работы с информативной функции на личность, формирование у студента её творческого компонента.

Ключевые слова: творчество, творческая личность, учитель музыки, процесс индивидуальных занятий, творческие способности.

Annotation. Laduba O. V. "The Forming of Creative personality of Future music teacher during the individual hours". The author view the necessity of reorientation of individual work and turn if from the informative function to personality, to the forming of students personal creative component.

Keywords: creation, creative personality, teacher of music, the process of individual hours, creative capabilities.

Постановка проблеми. Інтеграція сучасної системи освіти України у європейський освітній простір вимагає не лише високоякісної фахової освіти, а й підготовки творчої особистості майбутнього вчителя.

Особливе значення в умовах реформування суспільного життя набуває творчий пошук форм і методів навчання і виховання які б сприяли успішному вирішенню завдань формування всебічно розвинутої особи.

Сучасне розуміння сутності змісту музично-педагогічної освіти зумовлює й відповідну орієнтацію на новий зміст підготовки вчителів

музики, здатних на високому рівні виконувати соціальне замовлення суспільства щодо музичного виховання підростаючого покоління відповідно до нових культурно-духовних цінностей. У даному дослідженні вивчалися можливості індивідуальних занять у формуванні творчої особистості студентів.

Робота виконана в контексті програм НДР Криворізького державного педагогічного університету.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема розвитку особистості привертала увагу багатьох дослідників. Теоретичні основи творчої діяльності з позиції філософії досліджувалися Аристотелем, М. Бердяєвим, Конфуцієм, Платоном та іншими.

Значний внесок в обґрунтування психологічного аспекту формування творчої особистості зробили Г. Балл, Л. Виготський, І. Зязюн, Г. Костюк, В. Рибалко, С. Рубінштейн, Б. Теплов та інші. Педагогічний аспект цієї проблеми знайшов відображення в роботах О. М. Матюшкіна, В. О. Моляко, Б. Г. Ананьєва, В. О. Кан-Калік, Ш. Амонашвілі та видатних педагогів музикантів Д. Кабалевського, В. Шацької, О. Апрасіної, Я. Горюнова та інші.

Але можливості процесу індивідуальних занять в формуванні творчої особистості майбутнього вчителя музики був недостатньо висвітлень у публікаціях що і спонукало розглянути зазначену проблему. Тенденції розвитку передбачають необхідність переорієнтації індивідуальної роботи з інформативної функції на особистість майбутнього вчителя музики, формування її творчої складової.

Метою цієї статті є розкриття ключових аспектів проблеми формування творчої особистості майбутніх вчителів музики у процесі індивідуальних занять.

Результати дослідження. Практика музичного виховання сьогодні доводить, що педагогіка і методична творчість є необхідною складовою уроків музики. Творчість вивчається багатьма науками. Філософ Олександр Спіркін дає розгорнуте визначення: творчість – є така духовно-практична діяльність підсумком якої є створення оригінальних, неповторних, культурних соціально-значимих цінностей встановлення нових фактів, відкриття нових властивостей і закономірностей, а також методів дослідження і перетворення світу.

[4,536]. Є й інші визначення, але здебільшого відмічаються дві основні ознаки творчості – принципова новизна і ціннісний характер створеного. Педагогічна енциклопедія визначає творчість як вищу форму активної та самостійної діяльності особистості. Музична творчість передбачає створення якісно нового в будь-якій області музичного мистецтва, досягнення художнього результату, зображеного в образно-неповторній формі. Творчість також передбачає наявність в особистості задатків, здібностей, мотивів, знань і умінь. Все це невідривне від розвитку уяви і фантазії – найважливіших властивостей творчого розуму. Поряд з уявленням і розвинутою пам'яттю до творчих здібностей слід віднести ініціативність особистості людини. Без неї не може бути ніякої творчості. Розвиваючи музично-творчі здібності студентів, ми формуємо творчу особистість.

Особистістю в психології відзначається системна якість, придбана індивідом в предметній діяльності та спілкуванні і характеризуюча рівень і якість представлених відношень в індивіде. До структури особистості входить системна організація її індивіда, однією з складових є здібності людини.

Сумним фактом музичної освіти є пасивне виховання індивідуальних творчих здібностей студентів. Можна констатувати, що питання творчості, окремих особистостей в вихованні творчих можливостей досліджувалось досить давно. Наприклад, Б. Яворський дуже точно зауважив, що творчість може глохнути, в'янути: “Одним з найосновніших завдань при вихованні дитини є збереження за нею здатності творити звуки, цими звуками виражати свої життєві потреби і життєвідчуття, бо творчість, якщо вона втрапить свою безпосередність чи заглохне не піддається ні навчанню, ні направленню”. [3,90]. В методиці Б. Л. Яворського формуванні творчості велику роль приділялась розвитку музичних асоціацій. Важливим моментом у розвитку творчих здібностей було поєднання емоційного і свідомого. У пошуку прийомів забезпечивших це направлення, Яворський близько підійшов до теорії “загального емоційного знака” висунутий Л. С. Виготським.

Активність особистості виявляється у творчості. В умовах формуючого педагогічного впливу відбувається розвиток особистості. У кожного студента розвиток креативності дуже індивідуален.

Розв'язання проблеми підготовки творчої особистості знаходиться в площині спеціальних музично-виконавських класів, як інструментальний, вокальний та диригентсько-хоровий. Це своєрідна лабораторія виконавства та музикальні творчості [1,84]. Підкорити серце дитини, не маючи гарного вокального голосу, без вільного володіння яким-небудь музичним інструментом – ціль досить утонічна.

Викладач спеціального інструменту бере участь у формуванні музично-естетичної культури студентів на факультеті. Навчаючи студента індивідуально він активно формує його професійну майстерність та творчу особистість. Індивідуальні заняття – це форма занять, яка сприяє постійному контакту викладача із студентом, безпосередній участі студента в активному творчому процесі, педагогічному впливу на кожного учня, поступовому цілеспрямованому формуванню найважливіших якостей особистості. Найсильнішою якістю індивідуальних занять є можливість розвитку творчих здібностей студента, що виступає як “над завдання” всього навчання у класі фортепіано.

Фортепіано постійно використовується в учбовому процесі. Згадаємо в цьому зв'язку слова видатного піаніста А. Шнабеля: “Фортепіано передає... весь симфонізм або всю симфонічну суттєвість музики, відіграє найбільшу роль в інтерпретації, хоч би тільки тому, що володіє незрівнянно ширшим діапазоном, та й грають на ньому десятками пальцями” [2,146].

Грацдіозні можливості, котрі притаманні фортепіано, роблять його, насамперед “гармонійним”, “фактурним” інструментом. Важко переоцінити значення фортепіано як незмінного помічника у розвитку гармонійного, поліфонічного, фактурного мислення будь-якого музиканта. За фортепіано студент знаходиться в умовах, коли в одній його особі повинні суміщатися ролі соліста, оркестранта, ансамбліста, концертмейстера, “внутрішнього диригента”.

Найвищий етап виконання – саме творча, індивідуальна інтерпретація, але здебільшого основна частина уваги, сил та часу

витрачається на опанування “тексту взагалі”. Замість розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музики на кращих зразках фортепіанної музики ми здебільшого вуалюємо його певисокий професійний рівень.

Відомо, що форма надання інформації далеко не байдужа для її засвоєння. Сухо, одномірно, раціонально викладені відомості, можливо, і запам'ятовуються, але не набувають великої кількості змістових зв'язків, тобто рівень їх присвоєння залишається низьким.

Для спілкування й творчої праці особистості потребуються значні духовні зусилля, які самі по собі вже перетворюють особистість, створюють творче середовище у ній самій та навколо неї. Суттєва мета викладача по класу фортепіано – розвинути у студента творче відношення до авторського тексту, уміння занурювати в художній світ музики.

Цьому неможливо навчити звичайними засобами, використовуючи однолінійні підходи та алгоритми дій, так же як неможливо навчити почуттю, переживати біль іншої людини. Подібні стани виникають спонтанно, несподівано, не прогнозовано. Але в той же час і закономірно, не випадково. Поперед цього відбувається довгий підготовчий період накопичення досвіду сприйняття, відкладання слідів пам'яті у таємницю свідомості психіки, для того щоб виплескатися в певний момент життя несподіваною відвертістю, поривом почуттів і думок, радістю відкриття особистої причетності до мистецтва. Зрозуміти та належним чином інтерпретувати такі творчі процеси можливо тільки через оновлену парадигму пізнання. Важливо відмітити ті ключові крапки інтонаційної палітри музичного твору, котрі зможуть плодоносити в образній свідомості студента творчими відкриттями, евристичними знахідками, виводити його на шлях саморозвитку свого сприйняття, наповнювати творчі пошуки. В. А. Сухомлинський вважав, що виховання, спонукаючи до самовиховання, є дійсно справжнім вихованням. Функція творчості повинна стати однією з центральних в функціональному комплексі сприйняття і улюблених функцій інтерпретації (С. В. Назайнський) [6,24].

Задум художнього твору як вихідний акт творчого процесу найменш доступний для наукового аналізу. Естетики, зокрема М. Каган,

часто підкреслюють що саме художній твір – єдина реальність, практичний результат творчого процесу, за яким, в основному, і можна судити про останній.

В формуванні творчої особистості студента у процесі індивідуальних занять нам допомагає процес непродуктивної діяльності – гра. Оскільки мотив ігрової діяльності полягає в самому процесі гри, а не в результаті, – маємо рацію використовувати в педагогіці ігрову діяльність як досить плідну, і в її канву слід вводити навчальні цілі та задачі. При такому ракурсі поняття “гра” набуває для нас подвійний зміст: гра у традиційному розумінні цього слова – виконання музичного твору, тренування перед виконанням на публіці, і гра – як організація навчальної діяльності. То ж гра, як виконання музики, і гра, як момент актуалізації вигадки, фантазії, перевтілення, “оживлення” неіснуючого в конкретно – відчутне, почуттєве. Тут музикант уподібнюється актору – він існує і діє в двох вимірюваннях. У музиці важливо розвивати виконавський апарат, не менш важливе й тренування емоційного, художньо-творчого потенціалу майбутнього вчителя музики [3,97].

За концепцією І. А. Котляревського творчість, в аспекті сприймання музики, – це “форма практичної діяльності, що сприяє активізації творчого сприймання музичних явищ і осмисленню їх якостей”. Потрібно мати на увазі, що студенту потрібно – здатність навчити учнів способам творчої діяльності. А на цій основі, в процесі індивідуальних занять, вирішуватися такі завдання:

- формування у студентів здатності задавати і втілювати орієнтири творчої діяльності учнів;
- знайомство студентів з творчими можливостями учнів у різні вікові періоди, через призму нестандартних творчих завдань;
- створення системи професійного самопізнання, яка допоможе студенту не тільки усвідомити власну індивідуальність, а й побудувати систему саморегуляції;

В формуванні творчої особистості студента відіграє важливу роль викладач-виконавець [1,87]. Він прагне до того, щоб праця студента в індивідуальному класі дістала завершення в концертно-виконавській практиці. Творча особистість студента розкривається на концертах з

великою гостротою і силою різних барв почуттів так, що глядач сповнений, пронизаний тими ж переживаннями.

Висновки. Індивідуальні запяття – є активним процесом, впливаючим на розвиток творчих здібностей студентів. При безпосередньому контакті, викладач активно формує творчу особистість майбутнього вчителя музики.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку. Актуальність проблеми для сучасної системи освіти передбачає продовження дослідження на інших навчальних предметах музично-виконавського профілю.

Література

1. Тельчарова Р. Уроки музикальної культури: Кн. для учителя: Из опыта работы. – М.: Просвещение, 1995. – С. 84, 87.
2. Баренбойм Л. За полвека / Очерки. Статті. – Л.: С. Комп., 1990. – С. 146.
3. Українське музикознавство: (Респ. між від. наук.-метод. посібник) / Редкол.: Котляревський І. А. та ін. – К.: Муз. Україна, 1996. – Вип. 25. – С. 90, 97-99.
4. Філософія. Підручник / За загальною редакцією Горлача М. І., Кременя В. Г., Рибалка В. К. – Харків: Консул, 2000. – С. 536.
5. Рева В. П. Інтонаційні погруження на уроке музики // Музика в школі: науч.-метод. журнал: 2005. – С. 23-30.
6. Из истории музыкального воспитания: Хрестоматия / Сост. Апраксина О. А. – М.: Просвещение, 1998. – С. 207.

РОЗВИТОК ІНТОНАЦІЙНОГО СЛУХУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА ЛАДОВІЙ ОСНОВІ В ПРОЦЕСІ ХОРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Любар Р. О.,

Криворізький державний педагогічний університет

Анотація. У статті розглядаються проблеми розвитку інтонаційного слуху молодших школярів. Аналізується зонна природа співочого голосу, наводяться фактори впливу на чистоту інтонуювання, подаються методичні принципи розвитку інтонаційного слуху учнів на ладовій основі.

Ключові слова: інтонаційний слух, ладове відчуття, зонний стрій, вокально-хорові навички.

Аннотация. Любар Руслана Александровна "Развитие интонационного слуха младших школьников на ладовой основе в процессе хоровой деятельности". В статье рассматриваются проблемы развития интонационного слуха младших школьников. Анализируется зональная природа певческого голоса, приводятся